

Työeläkelaitoksille

KATSAUS SOVELTAMISASIOIHIN 1/2000

Oikeusvoimavaikutus

SOVELTAMISPÄÄTÖSTÄ EI ANNETTU OIKEUSVOIMAVAIKUTUKSEN VUOKSI

A on ollut vakuutettuna YEL:n mukaisesti kolmessa eri jaksossa. Vakuutus on lakkautettu 10.11.1995 alkaen eläkelaitoksen lainvoimaiseksi jääneellä päätöksellä. A on sen jälkeen hakenut uudelleen YEL-vakuutusta. Hakemus on kuitenkin hylätty muutoksenhaunkin jälkeen ELK:n lainvoimaiseksi jääneellä päätöksellä. Eläkelaitos on sen jälkeen antanut A:ta koskevan SITO-päätöksen, jonka mukaan A:n työskentely ei kuulu TEL:n piiriin. ELK on hylännyt tästäkin päätöksestä tehdyn valituksen, mutta siirtänyt asian eläkelaitokseen niiden vaatimusten osalta, jotka koskevat YEL:n soveltamista. Päätöksessä on todettu, että eläkelaitoksen on haettava YEL:n osalta soveltamis-päätöstä ETK:lta. ELK:n päätös jäi lainvoimaiseksi. Ennen ELK:n päätöstä ETK oli antanut sille lausunnon, jonka mukaan A:han tulisi soveltaa YEL:a ajalla 10.11.1995 - 15.1.1997. A:n YEL-vakuutusta ei siten olisi pitänyt lak-kauttaa 10.11.1995.

Eläkelaitos pyysi A:ta koskevaa soveltamis päätöstä. A itse pyysi ETK:ta saat-tamaan voimaan eläkevakuutuksensa eläkelaitoksessa.

ETK: Asiassa ei anneta valituskelpoista päätöstä. Eläkelaitoksen ja A:n hake-mukset jätetään siten tutkimatta. Edellytykset eläkelaitoksen aikaisemmin an-taman YEL-vakuutuksen lakkauttamispäätöksen sekä ELK:n YEL-vakuutuksen hylkäämistä koskevan päätöksen poistamiselle ovat kuitenkin olemassa.

YEL:n soveltamisesta A:n työskentelyyn 10.11.1995 jälkeen on annettu kaksi lainvoimaista päätöstä. Prosessioikeudellisten periaatteiden mukaan lainvoi-maisella päätöksellä on olemassa oikeusvoimavaikutus, jolla tarkoitetaan päätöksen sisällön sitovaa vaikutusta samaa asiaa myöhemmin käsiteltäessä. Negatiivisella oikeusvoimavaikutuksella tarkoitetaan sitä, ettei vaatimusta tai asiaa, joka on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, saa ottaa uudelleen tut-kittavaksi.

Lainvoimaisessa päätöksessä olevan virheen korjaaminen on mahdollista vain ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla, joista työeläkelaeissa on säännökset TEL 21 d §:ssä ja TEL 21 e §:ssä.

18.5.2000

TEL 21 e §:n 1 momentin mukaan voidaan korjata vain eläkelaitoksen tai ETK:n, mutta ei muutoksenhakuasteen, päätöksessä oleva virhe.

TEL 21 d §:n 2 momentin soveltamisalan on katsottava rajoittuvan ainoastaan eläkkeiden myöntämisen- ja epäämistilanteisiin. Työtulo- ja vakuuttamisasioissa ei ole yksiselitteistä, milloin ratkaisu on hakijalle eduksi. Vakuuttamisasiat eivät myöskään ole selkeästi sellaisia, joissa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä.

TEL 21 d §:n 1 momentin mukaan ainoastaan vakuutusosoikeudella on toimivalta poistaa lainvoimainen päätös, jos edellytykset päätöksen poistamiseksi ovat olemassa.

ETK:n päätös 31.1.2000, ETK sov1711 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

Työsuhde / yrittäjätoiminta

BROILERINKASVATTAJIA KONSULTOINEET TYÖSUHTEESSA KOULUTUKSEN JÄRJESTÄNEESEEN INSTITUUTTIIN

Instituutti A (säätio) on järjestänyt B Oy:n broilereitten sopimuskasvattajille 2,5 vuotta kestäneen laatujärjestelmäkoulutuksen. B Oy on vaatinut broilerinkasvattajilta kirjallisen laatujärjestelmän, jonka sisältö on perustunut ISO 9000 -standardiin. Laatujärjestelmä tarkoittaa täytettyä laatukäsikirjaa siihen liittyvine asioineen. B Oy on vaikuttanut koulutuksen sisältöön. Siihen on kuulunut luento-opetusta sekä mahdollisuus käyttää henkilökohtaista konsulttia. Konsultit, yhteensä 12, olivat itse ennestään laatujärjestelmäasiantuntijoita.

A on järjestänyt konsulteille viisi päivää kestäneen valmennuksen tehtävään. A on saanut koulutukseen rahoitusta eri tahoilta (työvoimahallinto, Euroopan sosiaalirahasto, B Oy). Konsultin työ on ollut tilakäynnillä tapahtunutta henkilökohtaista opastamista. A on maksanut konsulteille palkkaa 360 markkaa tunnilta. A ei kuitenkaan ole vastannut konsulttien työn laadusta, vaan nämä ovat toimineet tiiviissä yhteistyössä tuottajain kanssa. Konsultit ovat raportoineet A:lle kuukausittain toiminnastaan.

X on toiminut yhtenä A:n hyväksymänä konsulttina. X:n on valinnut konsulttikseen 17 kasvattajaa. X on pitänyt kaksi luentoa kasvattajille omasta käsikirjastaan. A ja X ovat sopineet työstä lokakuussa 1998 ja työn oli oltava valmis vuoden 1999 loppuun mennessä. X:n muuta työtä ei A rajoittanut. X ei saanut käyttää sijaista tai apulaista. Hän sai matkakuluja sekä päivärahaa valtion matkustussäännön mukaan. Saadun selvityksen mukaan X ansaitsi 21 600 mk ajalla 12.2. - 22.4.1999. Vero pidätettiin verokortin mukaan.

ETK: X:ään sovellettiin TEL:a ainakin ajalla 12.2. - 22.4.1999.

X:n työ on liittynyt A:n järjestämään koulutukseen ja työ on siten tullut A:n hyväksi sen kyetessä tarjoamaan B Oy:n edellyttämää koulutusta. X:illä on ollut kuukausittainen raportointivelvollisuus A:lle. Raportista on tullut ilmetä konsultointien ajankohta, työtunnit ja käyntikohteet. Hänelle on annettu myös lyhyt

18.5.2000

valmennus tehtävään.

Opetustyötä on pidetty yleensä työsuhteessa tehtynä työnä. Oppilaitoksen tai koulutustoimintaa harjoittavan yrityksen opetusohjelmaa johtaa ja valvoo laitoksen johto, ja työllä on tavallisesti kiinteä yhteys opetuskokonaisuuteen.

A:n toimiala oli elintarvikealan koulutus ja kehitystoiminta. Vaikka X:n työ on ollut melko itsenäistä ja hänen henkilökohtaiseen asiantuntemukseensa perustuvaa, ei työtä voida kuitenkaan katsoa itsenäiseksi ammatinharjoittamiseksi. Työ on ollut opetustyöhön rinnastettavaa neuvonta- ja koulutustyötä.

Samasta asiasta annettiin toinen päätös Y:lle, joka toimi konsulttina vain yhdellä tilalla. Y konsultoi käytettävissä olevan tiedon mukaan vain 25.3.1999, jolloin hän ansaitsi 1 260 mk. Koska hänen työskentelynsä ei kestänyt vähintään kuukautta, sovellettiin TaEL:a.

ETK:n päätös 21.12.1999, ETK sov1710 (tiedustelut Telma Syri).

SAKSALAISEN YHTIÖN SUOMESSA TOIMIVAAN INSINÖÖRIIN SOVELLETTAAN TEL:A

Suomalainen X on tehnyt sopimuksen Saksassa toimivan yhtiön kanssa siitä, että hän työskentelee huoltoinsinöörinä vastaten ajoneuvonostureiden after sales -toiminnoista Suomessa. X työskentelee asiakkaiden luona sekä Y:n (toisen saman yhtiön työntekijän) kotitoimistossa. Kirjallinen sopimus on tullut voimaan 1.4.1999.

X saa kiinteää peruspalkkaa, josta hän suorittaa veron ennakkoverolipulla. Hän ei saa tehdä vastaavaa työtä kilpaileville yrityksille. Hän saa vuosiloman. Päivärahaa maksetaan, jos matka kestää useita päiviä. Kilometrikorvausta maksetaan kertakorvauksena sovittu kiinteä määrä ja myös puhelinkulut korvataan. X on päivittäin yhteydessä joko yhtiön huolto-osastoon tai varaosakeskukseen tai molempiin. Työn luonteesta seuraa jatkuva raportointi. X ei saa käyttää apulaista eikä sijaista työntteettäjää kuulematta.

X saa lisäksi 13. kuukauden palkan vuosittain ja kuukausittaista korvausta sosiaaliturvamaksuista 21,1 prosenttia peruskorvauksesta. X on hakenut itselleen YEL-vakuutusta. Kirjallisessa sopimuksessa on mainittu, että siihen sovelletaan yksinomaan Sveitsin lainsäädäntöä.

ETK: TEL

EU:n alueella työskenteleviin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin on sovellettava EU:n neuvoston asetuksessa N:o 1408/71 olevia säännöksiä. Asetuksen 13 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukana jäsenvaltion alueella työskentelevä henkilö on tämän valtion lainsäädännön alainen, vaikka hänen työnantajanaan toimivan yrityksen tai yksityisen henkilön kotipaikka on toisen jäsenvaltion alueella.

X työskentelee Suomessa, joten EU:n sosiaaliturva-asetuksen mukaan hänen

18.5.2000

sosiaaliturvansa määräytyy Suomen sosiaaliturvalainsäädännön mukaisesti.

Suomen työeläkelakeja sovellettaessa työsuhteen olemassaolo ratkaistaan työoikeudellisin perustein. Työnteettäjän ja työnsuorittajan välillä ei voida sopia vapaasti siitä, tapahtuuko työskentely työsuhteessa vai jossakin muussa oikeussuhteessa.

X saa palkkaa työajan perusteella ja työ edellyttää hänen henkilökohtaista työsuoritustaan. Hänelle korvataan matka- ja muita kuluja ja hän saa vuosiloman. Yhtiöllä on oikeus valvoa ja johtaa X:n työskentelyä siinä määrin kuin työsuhteen tunnusmerkistö edellyttää.

ETK:n lausunto 14.1.2000, ETK sov12134 (tiedustelut Telma Syri).

* * *

Tutkimusmääräraha

TUTKIMUSMÄÄRÄRAHALLA OPISKELEVA ELÄKETURVAN ULKOPUOLELLA

A:lle on myönnetty ministeriön kehittämisrahastosta tutkimusmääräraha lisen-siaatin opintoihin liittyvää tutkielmaa varten. A on irtisanoutunut aiemmasta työpaikastaan eikä ole tutkimuksen tekemisen aikana työ- tai virkasuhteessa mihinkään tahoon. Määrärahan myöntämispäätöksessä ministeriö on nimen-nyt valvojakunnan, jonka tehtävänä on mm. valvoa ja ohjata tutkimuksen yleistä edistymistä sekä huolehtia siitä, että tutkimusmäärärahan käyttöön liit-tyviä määräyksiä noudatetaan. Valvojakunnan jäsenet eivät kuitenkaan puutu varsinaisen tutkimustyön käytännön suorittamiseen.

A on tiedustellut, tuleeko hänen maksaa tutkimusmäärärahasta lakisääteistä eläkevakuutusmaksua.

ETK: Esitetyn selvityksen perusteella työskentely jää lakisääteisen eläketur- van ulkopuolelle.

Työskentely ei tapahdu työsuhteessa kehenkään tai mihinkään tahoon, joten TEL, LEL tai TaEL eivät tule sovellettaviksi. Pelkästään ministeriön myöntä- män määrärahan perusteella A ei ole työsuhteessa myöskään valtioon, joten työskentelyyn tuskin tulee sovellettavaksi myöskään VEL.

Työskentely ei myöskään ole selkeästi sellaista, jota yleisesti pidetään yrittä- jämäisenä. Siihen ei liity yritystoimintaan olennaisesti kuuluvaa taloudellisen voiton tavoittelua taikka ansionmenetyksen riskiä. Tutkimus liittyy kauppatie- teiden lisen-siaatin tutkinnon suorittamiseen eli opiskeluun ja verotuksessa tut- kimusmääräraha katsotaan mahdollisesti verovapaaksi tuloksi. A ei tällä het- kellä harjoita muuta tutkimustoimintaa eikä tutkimushankkeeseen ole tarkoitus palkata muita henkilöitä. A:lla ei myöskään ole tutkimustyötä varten omaa toi- minimeä taikka yhtiötä.

ETK:n kirje 25.1.2000, ETK sov12135 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

18.5.2000

Kalastuskunta

KALASTUSKUNNAN ERI TEHTÄVISSÄ OLEVIEN VAKUUTTAMINEN

Kunnan yhteisten vesialueiden kalastuskunta on yksityinen kalastuskunta, jonka toimintaan osallistuu useita henkilöitä eri tehtävissä. Näitä ovat esimies, sihteeri, johtokunnan jäsenet ja tilintarkastajat sekä ulkopuoliset työntekijät. Kenenkään kanssa ei ole tehty minkäänlaista työsopimusta.

Kalastuskunnan esimies, sihteeri ja johtokunnan jäsenet tekevät lisäksi hoito- ja valvontatyötä, johon kuuluu mm. kalastuksen valvontaa, kalanpoikasten istutusta, pyydysten merkitsemistä ja polttopuu- ja jätehuoltoa. Hoito- ja valvontatyötä tekevät tarvittaessa myös ulkopuoliset henkilöt.

Kalastuskunnan esimies ja sihteeri ovat työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetussa luottamustoimessa kalastuskuntaan, minkä vuoksi kalastuskunnalla ei ole velvollisuutta eläketurvan järjestämiseen. Myös johtokunnan jäsenet ovat luottamustoimessa siltä osin, kun heille maksetaan kokouspalkkioita. Heille voidaan järjestää vapaaehtoinen eläketurva TEL 1 b §:n mukaan.

Hoito- ja valvontatyö on katsottava työsuhhteessa tehdyksi työksi, joka tulee vakuuttaa työeläkelakien mukaisesti. Hoito- ja valvontatöinä mainitut tehtävät eivät kuulu mihinkään LEL:n työaloista. Saadun selvityksen mukaan kalastuskunta ei ole sopinut kenenkään kanssa määrättyjen töiden tekemisestä pitemmäksi ajaksi tai toistaiseksi, vaan tehtävät on jaettu johtokunnan jäsenille ja ulkopuolisille henkilöille tilanteen mukaan. Työt ovat yleensä lyhytkestoisia ja palkkiot vähäisiä. Käytettävissä olevien tietojen mukaan palkkiot kuuluvat TaEL:n piiriin.

Myös johtokunnan jäsenten on katsottava olevan työsuhhteessa kalastuskuntaan siltä osin, kuin he tekevät hoito- ja valvontatyötä, josta he saavat eri palkkion. Näiden palkkioiden osalta kalastuskunnalla on eläkevakuuttamisvelvollisuus.

Jos henkilö on työsuhhteessa yritykseen tai yhteisöön, jossa hän myös on luottamustoimessa (esim. hallituksen jäsenenä), voidaan luottamustoimesta saatu palkkio liittää työsuhteen eläkepalkkaan. Kalastuskunnan esimies, sihteeri ja johtokunnan jäsenet tekevät luottamustoimensa ohella kalastuskunnalle jonkin verran myös työeläkelakien alaista hoito- ja valvontatyötä. Kyseiset luottamustoimet ovat kuitenkin selkeästi heidän pääasiallisia tehtäviään kalastuskunnassa ja heidän ajoittain tekemiänsä hoito- ja valvontatöitä on pidettävä niistä täysin erillisinä tehtävinä, joita ei voi liittää toisiinsa.

Tilintarkastajien ei voida katsoa olevan työsuhhteessa kalastuskuntaan, minkä vuoksi tilintarkastuspalkkioista ei tarvitse suorittaa eläkevakuutusmaksua.

Kalastuslaissa (286/1982) ei ole säännöksiä kalastuskunnan tilintarkastajista. Kalastuskunta voidaan kuitenkin pitää kirjanpitolaissa (1336/1997) tarkoitettuna kirjanpitovelvollisena yhteisönä, jonka tilintarkastukseen on sovellettava tilintarkastuslain (936/1994) säännöksiä. Tilintarkastajalla on oltava edellytykset riippumattoman tilintarkastuksen toimittamiseen. Tilintarkastuslain 24 §:n mu-

18.5.2000

kaan riippuvuussuhde on olemassa muun muassa, jos tilintarkastaja on tarkastettavaan yhteisöön palvelussuhteessa tai muutoin alistussuhteessa. Kalastuskunnan vuosikokouksen valitsemien tilintarkastajien ja heidän varamiestensä ei voida katsoa olevan työsuhteessa kalastuskuntaan edellä selostetun riippumattomuusvaatimuksen vuoksi. Sen vuoksi tilintarkastajille maksetuista palkkioista ei ole pidätettävä työntekijän eläkemaksua eikä kalastuskunnalla ole velvollisuutta eläkevakuutuksen järjestämiseen tilintarkastajille maksettujen palkkioiden osalta.

ETK:n lausunto 29.10.1999, ETK sov12121 (tiedustelut Pirjo Ouvinen).

* * *

TaEL:n soveltaminen

ORKESTERIMUUSIKON TYÖSKENTELYYN SOVELLETTIIN TAE:LA

A on toiminut ohjelmatoimistona toimivan B Oy:n järjestämällä keikoilla yhden ns. taustatorkesterin muusikkona. Yhtyeen työtilaisuudet määräytyvät artistin keikka-aikataulun mukaan. Muusikot saavat tiedon töistään aina kuukaudeksi eteenpäin. Joulukuusta 1998 huhtikuuhun 1999 bändin jäsenet olivat työttöminä, koska artisti piti lomaa. Palkka maksetaan keikkakohtaisesti ja erillistä kulu- tai lomakorvausta ei ole maksettu.

ETK: TaEL

A:n työsuhteiden B Oy:ssä on katsottava tarkoitetun alunperinkin jatkumaan jaksottaisesti vuotta lyhyemmän ajan kerrallaan. A:n työskentelystä on sovittu aina kuukaudeksi eteenpäin ja työskentelyssä on voinut olla välillä pitkiäkin taukoja. A:n ja B Oy:n välillä ei ole sovittu toistaiseksi jatkuvasta työsuhteesta eikä ole osoitettavissa, että sellaiseen olisi pyritty. Orkesterimuusikon työn luonteen sekä viihdealan sopimuskäytännön huomioon ottaen B Oy:llä on ollut pätevä syy solmia A:n työskentelystä useita peräkkäisiä määräaikaisia työsuhteita ilman, että A:n voitaisiin työeläkelakeja sovellettaessa katsoa olleen toistaiseksi voimassaolevassa työsuhteessa.

(Vastaava kanta ELK:n päätöksessä 12.1.1999, 2151/98; dokumenttina ESOR-tietopankissa).

ETK:n päätös 13.3.2000, ETK sov1721 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

Eläkepalkka

KOMMANDIITTIYHTIÖN HENKILÖSTÖLLE MAKSETUT VOITTOPALKKIOT

Ky on maksanut edellisen tilinpäätöksen jälkeen henkilökunnalleen voittopalkkioita. Palkkio on suoritettu kaikille, jotka ovat olleet työssä edellisellä tilikaudella (1.3.98-28.2.99). Maksusta ei ole sovittu aikaisemmin.

ETK: Voittopalkkiot on otettava huomioon TEL:n mukaisia vakuutusmaksuja ja eläkepalkkaa määrättäessä.

18.5.2000

TEL:a sovellettaessa on lähtökohtana, että työnantajan työntekijöilleen maksumat kaikenlaiset veron ennakonpidätyksenalaiset erät otetaan huomioon eläkkeen perusteena olevaa palkkaa määrättäessä. Sillä antaako työnantaja vastikkeen rahana vai esimerkiksi osakkeina ei ole merkitystä. Tästä pääsäännöstä tekevät poikkeuksen vain voitonjakoerät, henkilöstörahostosta nostetut osuudet, optiot sekä osakeyhtiön jakamat ns. käteiset voittopalkkiot tietyin edellytyksin.

Ky:n elinkeinotoiminnassa työskenteleville työntekijöille maksetut palkat otetaan verotusta toimitettaessa vähennyksinä huomioon elinkeinotoiminnan tulosta määrättäessä. Yhtiölle vahvistettu elinkeinotoiminnan tulos jaetaan aikaisempien vuosien tappioiden vähentämisen jälkeen verotettavaksi yhtiön osakaiden tulona.

Lausuntopyynnössä tarkoitettujen voittopalkkioiden maksamisessa ei ole kysymys varsinaisesta voitonjaosta, koska henkilöstölle jaettu osuus on yhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen erä ja siten pienentää yhtiön elinkeinotoiminnan tulosta (voittoa). Ky:n maksamia ns. käteisiä voittopalkkioita ei myöskään voida rinnastaa vastaaviin oy:ssä maksettuihin suorituksiin, jotka on soveltamiskäytännössä katsottu eläkkeen perusteena oleviin ansioihin kuulumattomiksi eriksi silloin, kun ne täyttävät voitonjaon edellytykset.

Ky:n maksamat voittopalkkiot on katsottava maksetuksi työntekijöille vastikkeeksi heidän yhtiön hyväksi tekemästään työstä. Merkitystä ei ole, ettei vastaavia voittopalkkioita ole aikaisemmin maksettu, eikä sillä, että voittopalkkioiden maksaminen on perustunut yhtiön voitolliseen tilinpäätökseen, koska yhtiön taloudellinen tulos on seurausta henkilöstön yhtiön hyväksi tekemästä työstä.

ETK:n lausunto 28.12.1999, ETK sov12131 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

OSAKKEIDEN ARVO TEL:N ALAISTA ANSIOTA

Suomalainen Y Oy on tanskalaisen X A/S:n kokonaan omistama tytäryhtiö. X A/S on jakanut konsernin henkilökunnalle konserniyrittäjä Z A/S:n osakkeita. Z A/S omistaa X A/S:n.

Kaikki konsernin työntekijät saavat osakkeet ilmaiseksi. Osakkeiden määrä riippuu työsuhteen kestosta. Osakkeiden myyntiin liittyy rajoituksia mm. siten, että vain puolet osakkeista saa myydä heti. Osakkeille on määrätty hinta Z A/S:n osakkeiden Kööpenhaminan pörssi-arvon mukaan. Osakkeiden arvo on lisätty työntekijöiden palkkoihin ja siitä on suoritettu normaali ennakonpidätys.

ETK: Y Oy:n henkilökunnan saamien Z A/S:n osakkeiden arvo on TEL:n alaista palkkaa.

Työntekijät ovat saaneet osakkeet ilmaiseksi. Kyse ei ole voitonjaosta eikä ETK:n tiedotteen 3/95 mukaisista käteisistä voittopalkkioista. Osakkeiden antamista työntekijöille ei myöskään voida rinnastaa optioihin. Sillä, että vastike on annettu osakkeina, ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, onko kyseessä TEL-

18.5.2000

eläkepalkkaan kuuluva erä vai ei. Osakkeiden antaminen rinnastetaan rahasuoritukseen, koska osakkeiden arvo on antohetkellä työnantajan tiedossa ja siten annetun vastikkeen määrä on työnantajan määrättävissä toisin kuin esimerkiksi optioita annettaessa.

ETK:n lausunto 1.2.2000, ETK sov12138 (tiedustelut Harri Grönlund).

* * *